

כהן ש"ץ העומד על הבימה באמצע בית הכנסת

פרק א: פנים אל פנים בברכת כהנים

פרק ב: עקירת הש"ץ ממקומו לעלות לדוכן

פתיחה

בבית הכנסת 'בית יעקב' בלוס אנג'לס, ממוקמת בימת השליח ציבור במרכז בית הכנסת, כאשר לפני הש"ץ כמאתים מקומות ישיבה של מתפללים [ראה תרשים]. באחד מהימים הטובים בהם נושאים כפים [האשכנזים] בחו"ל, שימש כש"ץ כהן, ידידי הר"ר אבשלום כץ, חזן בית הכנסת, אשר נשא את כפיו **במקומו**, על הבימה, ולא ב"דוכן" הנמצא בסמוך לארון הקודש, שם נושאים את כפיהם שאר הכהנים. בשעת נשיאת הכפים הוא הסתובב במקומו והפנה את פניו אל הציבור שישב מאחורי הבימה, כאשר מאות מתפללים אחרים שנמצאו באותה עת בין התיבה לדוכן, נותרו במקומותיהם, כשעורפם מופנה לש"ץ הכהן, ופניהם לשאר הכהנים המברכים. כאשר שמעתי על כך, שאלתי את המרא דאתרא, הרב שמואל וייל, לפשר הדבר, והרב השיב לי שאינו מעוניין לשנות מכפי שנוהגים במקום על פי הוראת הרב הקודם, הרב אבנר וויס.

ואני כשלעצמי תמהתי, כיצד יש לנהוג במקרה זה **שהיו כהנים אחרים מלבד הש"ץ**:

- האם **ציבור** הנמצאים בין התיבה וארון הקודש, שעורפם אל הש"ץ הכהן, היו צריכים לעקור ממקומם לעמוד כשפניהם מופנות לש"ץ, או שמפאת "טירחא דציבורא" יש לומר שיצאו ידי חובה מהכהנים העומדים מולם - על הדוכן.

- האם **הכהן** הש"ץ נהג כהלכה, או שהיה עדיף שימנע מעקירת רגליו באמצע התפילה כדי לשאת כפיים, וזאת כדי שהציבור שנמצא לפניו לא יפנה אליו את גבו.

עלי לציין, כי הר"ר אבשלום כץ סיפר שבזמן היותו חזן בבית הכנסת 'שערי תפילה' בלוס אנג'לס, והתפלל על הבימה במרכז בית הכנסת, לא נשא כפים כאשר היה ציבור לפניו [בין הבימה לדוכן]. על פי הוראת רב בית הכנסת, ידידי הבלתי נשכח שזכינו למוד בחברותא שנים רבות, הרב יעקב שמחה כהן.

...

כאשר הצעתי את ספקותי בשיעור לידידי בני החבורה, נזכרנו שבברכת הכהנים המתקיימת ברוב עם ברחבת הכותל בימי חול המועד סוכות ופסח, בגלל הצפיפות והדוחק, יש כהנים שלא מצליחים להגיע ל"דוכן" - המקום שבו עומדים הכהנים המברכים בצמוד לכותל המערבי, ונושאים כפים במקומם, כאשר חלק גדול מהציבור העומדים סמוך יותר לכותל מפנה את עורפו כלפי אותם כהנים. וגם כאן, נשאלה השאלה, האם כהנים אלו נוהגים על פי ההלכה, או שעדיף שימנעו מלשאת את כפיהם כשאינם נמצאים ב"דוכן".

בבירור סוגיא זו, חובה לדון גם בשאלה כיצד צריכים הציבור והכהן הש"ץ לנהוג, כאשר **אין כהנים אחרים מלבד הש"ץ** שהוא **הכהן היחיד** בבית הכנסת.

חשוב להדגיש, כי שאלה זו מצויה ביותר אצל בני עדות המזרח הנושאים כפים בכל יום, ומנהגם שהש"ץ מתפלל בתיבה הנמצאת במרכז בית הכנסת, בעוד שהכהנים עולים ל"דוכן" בסמוך לארון הקודש - כיצד על הש"ץ והציבור לנהוג.

לאור האמור, החלטנו ללבן את הנושאים הבאים:

- פרטי הדינים בהלכה שברכת הכהנים צריכה להיות "פנים אל פנים" - בין הכהנים המברכים לציבור המתברך.

- חובת הכהנים לעלות ל"דוכן" כדי לשאת כפיים.

- האופנים שבהם מותר לש"ץ לעקור ממקומו בשעת התפילה.

בינתיים, ביררתי את המנהג בבתי המדרש של החצרות החסידיות הגדולות שמתפללים בהם אלפים, ושמעתי כי בבית המדרש הגדול של חסידי סאטמר בוויילאמסבורג, בפאת הדוחק הגדול, הכהנים נשארים לעמוד במקומם, ונושאים את כפיהם. ומאידך, בבית מדרשו של האדמו"ר מליובאוויטש בקראון הייטס, מקפידים שכל הכהנים, ללא יוצא מן הכלל, יעלו לדוכן לשאת כפים, למרות הדוחק העצום.

פרק א: פנים אל פנים בברכת כהנים

מהיכן נלמד דין "פנים כנגד פנים" בברכת כהנים

א. במסכת סוטה (לח, א) דרשו חז"ל מהפסוק (במדבר ו, כג) "דַּבֵּר אֶל אֶהֱרֹן וְאֶל בָּנָיו לֵאמֹר כֹּה תְבָרְכוּ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אָמֹר לָהֶם", דינים שונים בהלכות נשיאת כפים: "תנו רבנן, כֹּה תְבָרְכוּ - בלשון הקודש. תניא אידך, כֹּה תְבָרְכוּ - בעמידה. תניא אידך, כֹּה תְבָרְכוּ - בנשיאות כפים. תניא אידך, כֹּה תְבָרְכוּ - בשם המפורש. תניא אידך, כֹּה תְבָרְכוּ - פנים כנגד פנים. תניא אידך, כֹּה תְבָרְכוּ - בקול רם". ובביאור דין "פנים כנגד פנים", הקשו בגמרא: "אתה אומר פנים כנגד פנים, או אינו אלא פנים כנגד עורף [רש"י: "שאינן הציבור צריכים להסב פניהם לצד הכהנים"]", תלמוד לומר אָמֹר לָהֶם, כאדם האומר לחברו". כלומר, היה מקום להבין שרק הכהנים צריכים לעמוד כשפניהם כלפי הציבור, אבל הציבור אינו צריך להפנות את פניו לכהנים ויכול לעמוד גם כשעורפו לכהנים, ועל כן נדרש מהפסוק אָמֹר לָהֶם, שגם פני הציבור צריכות להיות מופנים לכהנים.

בהמשך הסוגיא בסוטה (שם עמ' ב) מבואר כי "עם שאחורי כהנים אינם בכלל ברכה", ופירש רש"י: "העומדים בבית הכנסת אחורי הכהנים לא אניסי [אינם אנוסים להיות במקומם], אלא שאין הברכה חשובה עליהם לעקור רגליהם ולבוא לפני הכהנים להיות מתברכים פנים נגד פנים כדת, הלכך אינם בכלל ברכה, כדאמרין כֹּה תְבָרְכוּ, פנים כנגד פנים". ציבור היכול לעמוד לפני הכהנים, אך נראה כמזלזל בברכה ונמצא מאחורי הכהנים, אינו מתברך בברכתם, כי בברכת הכהנים צריך לעמוד "פנים אל פנים" מול הכהנים.

והנה רש"י כתב כי ההלכה שהציבור צריך להיות "פנים אל פנים" מול הכהנים נלמדת מהפסוק כֹּה תְבָרְכוּ, ולכאורה זה סותר את מסקנת הגמרא שדין זה נלמד מהפסוק אָמֹר לָהֶם, כפי שהקשה בספר כה תברכו (מערכת פ סימן א) "ויש לדקדק על דברי רש"י במה שכתב כדאמרין כֹּה תְבָרְכוּ פנים כנגד פנים, והרי תנא דבריייתא מספקא ליה בתיבת כֹּה תְבָרְכוּ אי הוי פנים כנגד או פנים כנגד עורף, ואמר תלמוד לומר אָמֹר לָהֶם, כאדם האומר לחברו. ומאחר שכן איך כתב כדאמרין כֹּה תְבָרְכוּ פנים כנגד פנים, והיה לו לומר כדאמרין אָמֹר לָהֶם כאדם האומר לחברו", וצ"ע.

ב. הרמב"ם (הלכות נשיאת כפיים פי"ד הי"א) כתב: "אין ברכת כהנים נאמרת בכל מקום אלא בלשון הקדש שנאמר כֹּה תְבָרְכוּ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, כך למדו מפי השמועה ממש רבינו עליו השלום כֹּה תְבָרְכוּ

בעמידה, כֹּה תִּבְרְכוּ בנשיאת כפים, כֹּה תִּבְרְכוּ בלשון הקדש, כֹּה תִּבְרְכוּ **פנים כנגד פנים**, כֹּה תִּבְרְכוּ בקול רם, ומשמע שההלכה של "פנים אל פנים" נלמדת מהפסוק "כֹּה תִּבְרְכוּ".

הרמב"ם הביא את דין "פנים אל פנים" בברכת כהנים בהלכה נוספת (שם הלכה ז) "אין אדם רשאי להסתכל בפני הכהנים בשעה שהן מברכין את העם כדי שלא יסיחו דעתם, אלא כל העם מתכוונים לשמוע הברכה ומכוונים **פניהם כנגד פני הכהנים** ואינם מביטים בפניהם".

מִן הַשּׁו"ע (סי' קכח סע' יד) פסק את הדינים שנלמדו בגמרא מהפסוק "כֹּה תִּבְרְכוּ", וכתב: "אין מברכים אלא בלשון הקודש ובעמידה ובנשיאות כפיים ובקול רם", אך באותו סעיף לא הזכיר הלכה נוספת הנלמדת מפסוק זה - "פנים כנגד פנים", אלא כתב זאת בהמשך (סעי' כג) "בשעה שהכהנים מברכים העם, לא יביטו ולא יסיחו דעתם, אלא יהיו עיניהם כלפי מטה כמו שעומד בתפלה. **והעם יכוונו לברכה ויהיו פניהם כנגד פני הכהנים** ולא יסתכלו בהם".

ויש להבין מדוע מִן הַשּׁו"ע הפריד את דין "פנים אל פנים" משאר ההלכות שנלמדו מהפסוק "כֹּה תִּבְרְכוּ". וכמו כן יש להסביר את פשר ההבדל בין הרמב"ם והש"ע בפסיקת דין "פנים אל פנים", וצ"ע.

"פנים כנגד פנים" - חיוב לכהנים או לציבור

ג. ונראה שהרמב"ם והש"ע נחלקו בהסבר דברי הגמרא.

מהפסוק "כֹּה תִּבְרְכוּ" יש ללמוד חיוב **לכהנים** לברך כשפניהם אל הציבור, וכפי שהקשו "אתה אומר פנים כנגד פנים, או אינו אלא פנים כנגד עורף", שעדיין אנו לא יודעים שיש חיוב **לציבור** להפנות את פניו לכהנים. ועל כך השיבו שיש ללמוד מהפסוק אָמֹר לָהֶם - "כאדם האומר לחברו" שגם **הציבור חייב** להפנות את פניו לכהנים.

ומעתה נראה שהרמב"ם סבר שהלימוד הראשון מהפסוק "כֹּה תִּבְרְכוּ" לא נדחה לגמרי והוא נשאר גם למסקנא שיש דין גם **לכהנים** לשאת כפיים פנים אל פנים לציבור, וזאת מלבד הדין שיש גם **לציבור** להתברך כשפניו אל הכהנים. ולכן הרמב"ם כתב בשני המקומות שצריך "פנים אל פנים", הן בכדי לחייב את **הכהנים** שצריכים לברך בעמידה ובקול רם **ופנים אל פנים**, והן בכדי לחייב את הציבור שיהיו פניהם כנגד פני הכהנים".

אולם מִן הַשּׁו"ע נקט שבקושיית הגמרא נדחה לגמרי הלימוד מהפסוק "כֹּה תִּבְרְכוּ", ולמסקנא ההלכה של "פנים אל פנים" בברכת כהנים היא חובה **על הציבור בלבד**, אשר נלמדת מ"אָמֹר לָהֶם, כאדם האומר לחברו". ולכן בהלכה שבה נמנו חיובי **הכהנים** (סעי' יד) לא הזכיר הש"ע את דין "פנים אל פנים". ורק בהלכה שעוסקת בחובת **הציבור** (סעי' כג) כתב הש"ע ש"העם יכוונו לברכה ויהיו פניהם כנגד פני הכהנים". וכן מתבאר מדברי האליה זוטא (סימן קכח ס"ק יג) והאליה רבה ס"ק (ל) שהסבירו מדוע בשו"ע לא הזכיר בדינים שמחוייבים בהם הכהנים את ההלכה של "פנים אל פנים" משום "דלא כלל אלא מה שהוא אזהרה לכהנים".

"פנים כנגד פנים" - משום אימת וכבוד הציבור

ד. בשו"ע (סי' קכח סעי' י) נפסק: "עומדים [הכהנים] בדוכן פניהם כלפי ההיכל ואחוריהם כלפי העם עד ששליח ציבור מסיים מודים". וכתב בביאור הגר"א מדוע הכהנים לא הופכים את פניהם לציבור מייד כשעולים לדוכן "דאין עומדים אחוריהם לקדש אלא בשעת נשיאת כפיים, משום **אימת הציבור**". כלומר, בעיקרון אין ראוי שהכהנים יעמדו על הדוכן כשאחוריהם מופנים אל ההיכל, ולכן כאשר הם עולים לדוכן פניהם אל ההיכל. ורק בשעת הברכה הם מסתובבים ומפנים את אחוריהם להיכל כדי שפניהם יהיו לציבור "משום אימת הציבור".

הגר"א ציין מקור לדבריו מהגמרא במסכת סוטה בדף מ' ע"א. וכוונתו לדברי רב יצחק "לעולם תהא אימת ציבור עליך, שהרי כהנים פניהם כלפי העם ואחוריהם כלפי שכניה". ומשמע מהגר"א שהחובה לברך "פנים אל פנים" היא משום "אימת הציבור" שמחייבת את הכהנים להחזיר את פניהם מההיכל אל הציבור. וברור גם לפי הגר"א שהמקור לדין "פנים אל פנים" בברכת כהנים נלמד מהפסוק "כֹּה תִבְרְכוּ" ולא נלמד מדברי רב יצחק, אלא שכוונתו לומר שרב יצחק **מסביר** את החובה לשאת כפים פנים אל פנים הנלמדת מהפסוק "כֹּה תִבְרְכוּ", שהיא משום אימת הציבור.

ועל פי הלכה זו הסביר ערוך השולחן (הלכות ספר תורה סימן רפב סעי' ב) מדוע נהגו שהדורש בבית הכנסת מפנה את אחוריו אל ההיכל ופניו אל הציבור: "ואין לתמוה שבשעת הדרשה עומד הדורש פניו אל העם ואחוריו אל ארון הקודש, דזהו עצמו כבוד התורה, שדורש בהתורה ובמצותיה, והתורה עצמה צויתה כן בכעין זה כמו בברכת כהנים **שהכהנים פניהם כלפי העם פנים כנגד פנים**, והתורה גזרה כן כדאיתא בסוטה (לח, א) כה תברכו פנים כנגד פנים. והכי נמי הרי התורה גזרה להודיע חוקי האלקים ואת תורותיו, ובהכרח לדורש **פנים כנגד פנים**. ובמדרש איתא בוא וראה כמה גדול **כבוד הציבור** שהחכם הדורש פניו וכו'".

נמצא שהן הגר"א והן ערוך שלחן סברו, שיסוד דין "פנים כנגד פנים" בברכת כהנים הוא משום אימת וכבוד הציבור.

'פנים כנגד פנים' - דין בברכה

ה. במחצית השקל (סי' קכח על המג"א ס"ק כב) יש הסבר נוסף בגדר דין "פנים אל פנים" בברכת כהנים, אשר נובע מהצורך שהציבור "צריך שיהיו **פנים כנגד פנים**, כמו שכתוב שם (סוטה מ, א) כלום עבד שרבו מברכו והעבד אינו מסביר לו פנים [להראות שברכת רבו חשובה לו וערבה עליו, רש"י] **דנראה כמבזה הברכה**. וכדדרשין בסוטה (לח, א) דכתיב (במדבר ו, כג) אמור להם, פנים כנגד פנים. ומהאי טעמא עם שאחורי הכהנים אין בכלל ברכה **דנראה כמבזים**, וכמו שכתב רש"י בסוטה לח, ב". בשעה שאדם מברך את חברו, על מקבל הברכה לעמוד כשפניו אל המברך, שאם לא כן הרי הוא מבזה את הברכה. וזו גם הסיבה שהציבור צריך לעמוד פנים אל פנים לכהנים, כדי לא לבזות ברכתם.

נמצא שיסוד דין "פנים כנגד פנים" בברכת כהנים הוא דין **בברכה**, כי הפניית עורף כלפי המברך מבטאת ביזוי לברכה, ולכן חייב המתברך לעמוד כשפניו אל המברך. וכפי שאנו מוצאים גם במעמד החופה, שרב המסדר את הקידושין ומברך את החתן והכלה, עומד **ופניו אליהם**, כדברי ערוך השולחן (אבן העזר סי' סב

סע' ט) "והמנהג פשוט אצלנו שהחתן והכלה עומדים תחת החופה פניהם למזרח, והמברך עומד פניו למערב כדי שיברכם פנים כנגד פנים, דכל ברכה הוא פנים כנגד פנים, כמו ברכת כהנים".

ומכאן נבין את דברי כף החיים (סי' קכז ס"ק טז) שביאר את פסק השו"ע (שם סע' ב) שאם אין כהנים בעת חזרת הש"ץ, והש"ץ אומר את ברכת הכהנים, "אין הצבור עונים אחריו אמן, אלא כן יהי רצון", היות ועונים אמן רק כאשר שומעים ברכה "שהוא לשון קיום ומחזיק שמאמין את הדבר שאומרים הכהנים, אבל הש"ץ שאינו אומר אותה אלא בתורת בקשה אין נופל אחריו לשון אמן, אלא "כן יהי רצון", כלומר גם אנו מבקשים ממנו יתברך שכן יעשה ויהא כן רצונו יתברך". וחידוש "דכשהש"ץ אומר ברכת כהנים אין שום צורך לקהל להפוך פניהם נגד הש"ץ, כיון שאינה אומרה כי אם בלשון בקשה". והיינו כי הצורך ב"פנים כנגד פנים" בברכת כהנים הוא דין בברכה, ולפיכך רק בשעת ברכת כהנים צריך המתברך להפנות את פניו כלפי המברך, אבל בשעה שהש"ץ אומר את ברכת כהנים אין כל צורך להפנות את הפנים אליו כי אין זו ברכה אלא בקשה מהקב"ה שיברכנו בברכת הכהנים.

עם זאת, בהמשך דבריו הביא כף החיים את שיטת היפה ללב שכתב (סי' קכח ס"ק לג) "גם כשאין כהנים, כשאומר הש"ץ אלוקינו ואלוקי אבותינו ברכנו וכו', יש לפנות פניהם כנגד הש"ץ כדי לקבל אור העליון הנמשך בעת ברכה זו, וכתב שכן ראה נוהגים אנשי מעשה". ומבואר כי לדעת היפה ללב גם הש"ץ האומר את פסוקי הברכת כהנים כביכול "ממשיך" את ה"אור העליון" המושפע מברכת הכהנים, ולכן צריך לעמוד "פנים אל פנים" מולו.

פנים כנגד פנים - דין לכתחילה או בדיעבד

ו. הפרי מגדים כתב הסבר אחר מדוע מרן השו"ע לא הביא את דין "פנים כנגד פנים" בהלכה שבה נמנו חיובי הכהנים (סעי' יד) שנלמדו מהפסוק **כֹּה תִבְרְכוּ** - בלשון הקודש, בעמידה בנשיאות כפיים ובקול רם: "הנה המחבר השמיט פנים להדי פנים, ונתקשה בזה הפרי חדש (ס"ק יד). ויש לומר הנך ד' **עיכובא הוזה ודיעבד לא יצא**, מה שאין כן **פנים לפני אסמכתא בעלמא הוזה ולא לעיכובא**".

לדעת הפרי מגדים, דין "פנים בפנים" שונה משאר הדינים שנלמדו מהפסוק **כֹּה תִבְרְכוּ**, בכך שאינו מעכב בדיעבד, ואין זו אלא חובה לכתחילה. אולם דעתו היא דעת מיעוט, כמבואר בדברי המשנה ברורה (ס"ק נ) "עוד ילפינן בגמרא דצריך להיות פנים כנגד פנים. וכתבו **רוב הפוסקים וכמעט כולם** דהני כולהו **לעיכובא הוזה, ואפילו בדיעבד לא יצאו באופן אחר**". ומשמע כי דין "פנים אל פנים" אינו שונה מכל שאר הדינים שנלמדו מהפסוק **כֹּה תִבְרְכוּ**, שהם לעיכובא אפילו בדיעבד.

וכן למד בשו"ת הר צבי (או"ח ח"א סימן סב) מהנודע ביהודה (סימן ה) שכתב שאם ידיו של כהן רותתות ולכן אינו רשאי לישא ולפרוס כפים, ודין זה מעכב אף בדיעבד "והוכיח כן מדברי הרמב"ם (הלכות נשיאת כפים פי"ד הי"א) שכתב, כך למדו מפי השמועה ממש רבינו עליו השלום **כֹּה תִבְרְכוּ** בעמידה, **כֹּה תִבְרְכוּ** בנשיאת כפים, **כֹּה תִבְרְכוּ** בלשון הקדש, **כֹּה תִבְרְכוּ** פנים כנגד פנים, **כֹּה תִבְרְכוּ** בקול רם, ע"כ. וכשם שלענין עמידה היקש גמור הוא ומעכב בדיעבד, כך הדבר פשוט שגם לנשיאת כפים מעכב בדיעבד שהרי כחדא כללינהו הרמב"ם". ומדבריו הסיק ההר צבי: "ואף אנו נאמר כן לענין פנים כנגד פנים שמעכב בדיעבד, והרי גם הלכה זו של פנים נגד פנים כלל הרמב"ם ביחד עם עמידה ונשיאת כפים".

והנה בדעת השו"ע הרב יש לכאורה סתירה, כי מחד גיסא כתב (סעיף כג) שדין "פנים אל פנים" אינו מעכב בדיעבד: "אבל הצבור רשאים לישב, רק שיהיה פניהם נגד פני הכהנים שנאמר אָמור לָהֶם, כאדם האומר לחברו שמדבר עמו פנים אל פנים (אבל בדיעבד אין זה מעכב, שהרי עיר שכולה כהנים כולם עולים לדוכן אף על פי שאין מברכין כאדם האומר לחברו פנים כנגד פנים כמו שיתבאר)" [הערה: הסוגריים הם מדברי שו"ע הרב]. ומאידך גיסא, כתב (סעיף יז) "מברכים קודם שיסא ויפרסו כפיהם, שנשיאת כפים היא עיקר מצות (התורה), וכל המצות מברך עליהם עובר להתחלת עשייתן לכתחילה. אבל החזרת פניהם אינה מגוף המצוה אף על פי שהיא מעכבת כמו שיתבאר". כלומר, הכהנים מברכים קודם עשיית המצוה, ולכן רק נשיאת כפיים שהיא מגוף המצוה צריכה להיות מייד לאחר הברכה. אבל החזרת הפנים, דהיינו קיום דין "פנים אל פנים", אינה צריכה להיות בדווקא לאחר הברכה, מכיוון שאינה מגוף המצוה "ואף על פי שהיא מעכבת". על כל פנים מלשון זה משמע כי דין "פנים אל פנים" מעכב בדיעבד, וצ"ע.

ויתכן ליישב את פסקי השו"ע הרב ולומר שיש לדעתו לחלק בין דין "פנים אל פנים" שנאמר לכהנים לדין "פנים אל פנים" שנאמר לציבור. בהלכה שבה נאמר דין "פנים אל פנים" לציבור (סע' כג) נקט שו"ע הרב שאין זה לעיכובא. מה שאין כן בדיני הברכה של הכהנים כתב שו"ע הרב כי דין "פנים אל פנים" מעכב בדיעבד. והדברים מובנים על פי המבואר בהר צבי מתשובת הנודע יהודה, שכל הדינים שנאמרו לכהנים - עמידה ונשיאות כפים ופנים אל פנים - מעכבים בדיעבד, מה שאין כן דין שנאמר לציבור - להתברך פנים אל פנים, לא מצאנו מקור לכך שמעכב בדיעבד.

לסיכום: יסוד החיוב לברך את ברכת כהנים "פנים כנגד פנים", יכול להתפרש:

- כחובה על הכהנים ועל הציבור המתברך - רמב"ם.
 - כחובה על הציבור בלבד - שו"ע.
 - כדין הנובע משום כבוד הציבור - גר"א.
 - כדין בברכה - מחצית השקל וערוך השלחן.
- לדעת רוב הפוסקים דין "פנים אל פנים" מעכב בדיעבד, למעט דעת הפרי מגדים שפסק שאינו לעיכובא. ובדעת שו"ע הרב יתכן כי הלכה זו מעכבת רק לכהנים, ולא לציבור.

פרק ב: עקירת הש"ץ ממקומו לעלות לדוכן

ממוצא הדברים נבוא להשיב לשאלה מה צריך כהן ש"ץ העומד על הבימה לעשות בברכת כהנים.

מחד גיסא, עליו לעקור ממקומו כדי לעמוד על ה"דוכן" לשאת שם את כפיו עם הכהנים האחרים ולברך את הציבור כשהוא עומד "פנים אל פנים" אליהם. אולם מאידך גיסא הרי הש"ץ אינו רשאי לזוז ממקומו באמצע חזרת הש"ץ כפסק הרמ"א בהלכות יום הכיפורים (סי' תרכא סע' ד) "נוהגים ליפול על פניהם כשאומרים והכהנים והעם, גם בעלינו לשבת, אבל **ש"צ אסור לעקור ממקומו בשעת התפילה** כדי ליפול על פניו, **ויש למחות ביד העושים כן**". ולפי זה גם בנדון דידן על ש"ץ הכהן להישאר על מקומו. אלא שאם אכן ישאר במקומו אזי הציבור שנמצא מאחוריו [בין הבימה לארון הקודש] אינו עומד "פנים אל פנים" אליו - ואם כן נשאלת איפוא השאלה, כיצד עליו לנהוג. לבירור דין זה, נעיין תחילה מה המקור לנשיאת כפים על הדוכן, והאם דין זה מעכב בדיעבד. וכן נברר האם יש אפשרות להתיר לש"ץ לעקור ממקומו בשעת התפילה. כמובן יש להבדיל בין מקרה שהש"ץ הוא הכהן היחיד הנמצא בבית הכנסת, ואם לא ישא כפיים תתבטל מצות ברכת כהנים לגמרי, למקרה שיש כהנים אחרים מלבד הש"ץ הכהן, כדלהלן.

ברכת כהנים - על "דוכן"

ז. "דוכן" הוא מקום גבוה שבו צריכים הכהנים להימצא בשעת ברכת הכהנים, ומקורו במשנה במסכת תמיד (פ"ז מ"ב) "באו [הכהנים] ועמדו על מעלות האולם וברכו את העם ברכה אחת", וברמב"ם (הלכות נשיאת כפים פי"ד הי"ד) "באים ועומדים על מעלות האולם ומברכים". והרמב"ם (שם הלכה ט) מכנה מקום זה "דוכן" כדבריו: "הכהנים עולים **לדוכן** עד שישלימו הכהנים עבודת תמיד של שחר ומגביהים את ידיהם". וכן מצינו בפירוש הר"ש (מסכת מידות פ"ב מ"ו) שכתב: "מעלה היתה שם [בין עזרת ישראל לעזרת הכהנים], וגבוהה אמה, **והדוכן** נתון עליה", וכתב הר"ש: "**ודוכן הכהנים לברך את העם** קבוע בה בתחילת העזרה שלהם, וכן נאה ברכת הכהנים בראש עזרתם". ומכאן נראה שגם בבית הכנסת הכהנים נושאים כפים על "דוכן", כדברי הרמב"ם (שם הלכה ג) "כיצד היא נשיאת כפים בגבולין, בעת שיגיע שליח צבור לעבודה, כשיאמר רצה כל הכהנים העומדים בבית הכנסת **נעקרים ממקומם והולכים ועולים לדוכן ועומדים שם**". וכפי שגם פסק השו"ע (סי' קכח סע' ח) "כשמתחיל ש"ץ רצה, כל כהן שבבית הכנסת נעקר ממקומו לעלות לדוכן". אולם לא נתפרש בפוסקים האם יש צורך לכהנים לברך מהדוכן לכתחילה או שמא גם ללא דוכן יוצא בדיעבד ידי חובת ברכת הכהנים.

עליית כהן לדוכן כשאינ כהנים אחרים

ח. בשו"ע (סי' קכח סע' כ) נפסק: "אם ש"צ כהן, אם יש שם כהנים אחרים, לא ישא את כפיו. ואפילו אין **שם כהן אלא הוא**, לא ישא את כפיו אלא אם כן מובטח לו שיחזור לתפילתו בלא טירוף דעת, שאם הוא מובטח בכך כיון שאין שם כהן אלא הוא **ישא את כפיו** כדי שלא תתבטל נשיאות כפים. וכיצד יעשה, **יעקור רגליו מעט בעבודה**, ויאמר עד ולך נאה להודות, **ויעלה לדוכן** ויברך ברכת כהנים, ויקרא לו אחר, ומסיים החזן שים שלום". וכתב המשנה ברורה (ס"ק עח) "היינו שיעקור רגליו לגמרי ויעמוד על הדוכן פנים נגד פנים כדין". ולכאורה משמע כי ברכת כהנים על "דוכן" היא לעיכובא, ולכן כשאין כהנים אחרים בבית

הכנסת, והש"ץ הכהן צריך לשאת כפיים כדי שלא תתבטל המצוה, אינו רשאי להישאר במקומו ולשאת שם כפיים, אלא חייב לעקור את רגליו לגמרי ממקומו ולעלות לדוכן לברך את הציבור.

אולם הרדב"ז (ח"א סימן רלז) הביא את השו"ע שאם ש"ץ הוא הכהן היחידי בבית הכנסת יש לו חובה לעקור את רגליו לעלות לדוכן, והקשה: **"וכי עליה לדוכן מעכב ברכת כהנים"**, והלא בכל מקום שיהיה יכול לברך, ובתנאי שיהיו כל העם לפניו, משום דעם שאחורי הכהנים אינם בכלל הברכה, והלא מוטב הוא שלא יעקור את רגליו ויעמוד במקומו ויברך, והעם יחזרו כולם לפניו". ומתוך כך הסיק לדינא: **"אבל יותר נכון שיעמוד הכהן במקומו לפני התיבה ויחזרו כל העם לפניו"**, כדי שיהיו בכלל הברכה, שאין העליה לדוכן מעכבת כלל. דאי לא תימא הכי, אם יתפללו במקום שאין שם היכל ולא דוכן יהיו הכהנים פטורים מברכת כהנים, אלא **ודאי אין הדוכן מעכב, ומוטב שלא יפסוק תפלתו**. וכן נראה מדברי הרמב"ם שכתב מתניתין כצורתה ולא כתב ועולה לדוכן כמו שכתבו בעלי הסברא האחרת".

בניגוד לשו"ע שכתב כי ש"ץ כהן **"יעקור רגליו מעט בעבודה ויאמר עד ולך נאה להודות ויעלה לדוכן ויברך ברכת כהנים"**, הרמב"ם (הלכות נשיאת כפים פט"ו ה"י) לא הזכיר כלל שצריך לעקור את רגליו ולעלות לדוכן, אלא כתב שכהן ש"ץ המתפלל לפני התיבה ואין כהן אחר בבית הכנסת "אם היתה הבטחתו שהוא נושא את כפיו וחוזר לתפלתו, רשאי". ומכאן דייק הרדב"ז שלדעת הרמב"ם העליה לדוכן כלל אינה מעכבת. וכן פסק בשו"ת יחווה דעת (ח"ב סימן יג בהערה) "הדבר ברור שאין עצם העליה לדוכן חובה כלל, רק למצוה מן המובחר, וכמ"ש בשו"ת רדב"ז [הנ"ל]. גם בשו"ת לשון לימודים (סימן נו) כתב, מצאתי כתוב להגאון המובהק משה חיון, שאף שבכמה מקומות בגמרא ובפוסקים הזכירו לשון "עליה לדוכן", מעשים בכל יום כשמתפללים במקום שאין דוכן, והכהנים עומדים בשווה עם העם שנושאים כפיהם בברכת כהנים ואין דובר אליהם דבר, וגם יש שם חכמים ושלמים ואין פוצה פה ומצפצף. והגאון רבי יהודה עייאש בשו"ת בית יהודה (ח"א דף קט אות סד) סבירא ליה שהדוכן מעכב, ואינו מוכרח".

ואי לכך הרדב"ז פסק שבוודאי עדיף שהש"ץ הכהן ישאר במקומו וישא את כפיו ולא יעקור את רגליו באמצע התפילה. ובכף החיים (ס"ק קכ) הביא שכן פסק רבנו חיים פלאג' בשו"ת לב חיים (ח"ב סימן טז) "כי ש"ץ כהן ובא לישא כפיו כשאין כהן אחר ישא את כפיו **במקומו בתפילה בתיבה**, ואינו צריך ליטול ידיו. וכן ראיתי לשליחי ציבור שהיו כהנים גדולים בתורה שלא עקרו רגליהם וגם לא נטלו ידיהם בתוך התפילה על התיבה", והוסיף: "ונראה לתת טעם לדבר, כי כיון שהם טרודים בתפילה, **אין לטורדם שירדו מהתיבה ללכת לדוכן כי לא יבצר מן הטירוף**". הרי מעיקר הדין הש"ץ הכהן אינו רשאי לשאת כפים באמצע התפילה בגלל החשש ל"טירוף" הדעת - שיתבלבל בתפילתו בעקבות הצורך להפסיק ולברך את ברכת הכהנים. וכל ההיתר לשאת כפיים מבוסס על כך ש"מובטח לו שיחזור לתפילתו בלא טירוף דעת". ולכן אילו נוסף ונדרוש מהש"ץ שיעקור את רגליו לעלות לדוכן כדי לברך, כמעט ואין סיכוי שלא תיטרף עליו דעתו, ודי איפוא בכך שישאר על מקומו וישא את כפיו.

ונראה כי גם לדעת השו"ע הצורך ב"דוכן" אינו מעכב, וכפי שהוכיח זאת הרדב"ז מסברא "והלא בכל מקום שיהיה יכול לברך", וברור שיש נשיאות כפיים גם ללא "דוכן". אלא שלדעת השו"ע הצורך ב"דוכן" בברכת כהנים דוחה את האיסור לעקור ממקומו בתפילה. ואילו הרדב"ז הכריע כי הצורך ב"דוכן" אינו מתיר עקירה ממקום העמידה בתפילת שמונה עשרה.

ט. אלא שכאמור, הרדב"ז התנה זאת בכך שאם הש"ץ ישאר במקומו ומשם ישא את כפיו, יש צורך לציבור המתפללים להתקרב ולעמוד לפני הכהן כדי שיוכלו לקיים את ההלכה של "פנים אל פנים" בברכת כהנים, וכפי שכתב הרדב"ז בהמשך: "אבל לעולם במקומו עומד לפני התיבה ומברך את העם. ואם אי אפשר שיעמדו כל העם לפניו, מודה אני שיעקור רגליו מעט בעבודה ועולה לדוכן, כדי שיהיו כל העם לפניו". ונראה שלמרות שדין "דוכן" אינו לעיכובא, ועדיף שהש"ץ ישאר במקומו ולא יעקור את רגליו. אולם ההלכה של "פנים אל פנים" מעכבת, ולכן אם אין אפשרות שהש"ץ ישאר במקומו וכל הציבור יעמוד לפניו, עדיף שיעקור את רגליו ויעלה לדוכן כדי שיתקיים דין "פנים אל פנים" בברכת כהנים.

ובפשטות היה נראה שנחלקו השו"ע והרדב"ז האם הצורך ב"דוכן" בברכת כהנים דוחה את האיסור לעקור ממקומו בתפילה. אולם בסיום דבריו חידש הרדב"ז, שיתכן וגם השו"ע מסכים עם פסיקה זו: "וקרוב אני לומר שאפילו אותם שכתבו [השו"ע והפוסקים] שעוקר רגליו ועולה לדוכן הוא בכהאי גוונא שאין העם יכולים לעמוד כולם לפניו בשעת הברכה, אבל אם כל העם לפניו, כולי עלמא מודו דעומד במקומו לפני התיבה ומברך".

והנה בדברי הרדב"ז מפורש שהש"ץ הכהן נשאר במקומו **ופניו אל ההיכל**, ולכן הציבור צריך לעקור ממקומו ולעמוד לפניו כדי שיתקיים דין "פנים אל פנים" בברכת כהנים. ומעניין לציין למובא בספר כה תברכו (מערכת ש סימן ד) שבק"ק מחזיקי תורה נהגו "שהש"ץ כהן הנושא את כפיו הוא **חוזר פניו מן ההיכל כלפי הציבור**". והיינו, שהש"ץ היה **נשאר במקומו על התיבה אך סובב את פניו מההיכל אל הציבור** כדי שיהיו לפניו, ולא הטריחו את הציבור לבוא לעמוד מולו.

וכתב הכה תברכו: "ויש מי שרצה לומר דהטעם הוא משום דרוב הציבור הם לאחוריו של הש"ץ המתפלל פניו כלפי ההיכל, והמועט הם בצד ההיכל פניהם כלפי הש"ץ. ואנכי הרואה לשאר בתי כנסיות כשהש"ץ כהן ונושא את כפיו שאין כהן אחר בבית הכנסת **אינו חוזר את פניו** ומברך ברכת כהנים פניו כלפי ההיכל, וכן היה עושה מוה"ר כמוהר"א הכהן אריאש שהיה ש"ץ בק"ק פורטוגל כשלא היה כהן אחר בבית הכנסת והיה הוא נושא את כפיו, ולא היה חוזר את פניו מן ההיכל אלא היה מברך ברכת כהנים פניו כלפי ההיכל. וכעת לא מצאתי מקום לסמוך למנהג זה של הק"ק מחזיקי תורה. וכן אני נוהג כשאני הש"ץ ואין כהן אחר בבית הכנסת, שאני מברך ברכת כהנים איני חוזר פני מן ההיכל כדבר האמור".

י. **להלכה:** הבן איש חי (שנה ראשונה פרשת תצוה סע' יח) פסק כדברי הרדב"ז ור"ח פלאג', וכנראה סבר כמסקנת הרדב"ז שמרן השו"ע לא חולק: "ואם אין שם כהן אלא הוא, ומובטח לו שיחזור לתפלתו בלא טירוף הדעת, הרי זה נושא כפיו שלא תתבטל נשיאות כפים מאותה תפילה. כיצד יעשה, יעקור רגליו בעבודה, ויאמר עד ולך נאה להודות, ויעלה לדוכן ויברך ברכת כהנים. ואם הציבור כולם לפניו, יברך אותם במקומו, ויקרא לו אחר את ברכת כהנים".

וכן פסק בילקוט יוסף (תפילה ח"ב סימן קכח סע' יב) "אם השליח צבור כהן ואין שם כהן אחר, אם התיבה שעומד עליה השליח צבור סמוכה להיכל, באופן שאם ישא כפיו השליח צבור הכהן במקומו כל העם יהיו לפניו ויהיו בכלל הברכה, אין צריך שיעלה לדוכן דווקא, שאין הדוכן מעכב. אבל אם התיבה רחוקה מן

ההיכל באופן שחלק ניכר מן הצבור לא יהיו לפניו ולא יהיו בכלל הברכה, יעלה לדוכן וישא כפיו. וגם זה הוא דוקא באופן שמתפלל מתוך הסידור ומובטח לו שלאחר שישא כפיו יוכל לחזור לתפלתו ללא בלבול וטירוף דעת מאימת הציבור".

אולם בשו"ת אור לציון (ח"ב פרק ח אות ה) הכריע שהש"ץ הכהן "צריך לעקור רגליו מעט ברצה, וכשיסיים ולך נאה להודות צריך לעלות לדוכן דווקא ולברך שם ברכת כהנים, ואחר כך חוזר למקומו ומסיים תפילתו". ובהערות שם הביא את דברי הרדב"ז ור"ח פלאג'י שהכהן הש"ץ אינו עוקר ממקומו, וכתב: "מכל מקום העיקר כדברי מרן השו"ע, שהרי חייב לפחות לעקור רגליו מעט בעבודה, וכיון שכבר עוקר רגליו יש לו לעלות לדוכן, שהרי לכתחילה בעין דווקא דוכן, כמבואר בכף החיים (שם אות יג)".

ובילקוט יוסף הזכיר את דברי האור לציון וכתב: "אולם לפי מה שנתבאר לעיל דהעלייה לדוכן היא למצוה מן המובחר בלבד ואינה חובה כלל, ממילא שליח צבור נושא כפיו ליד התיבה למעט בהליכה באמצע הלחש, דאין להרבות בהליכה לצורך מצוה מן המובחר. ובפרט אחר שפשט המנהג שהכהנים נושאים כפיהם בברכת כהנים ללא דוכן, ומנהג ישראל תורה הוא. ומה גם שכן נראה מפשט לשון הרמב"ם, דהשליח צבור נושא כפיו במקומו מדלא פירט ההיפך, וכן דעת האחרונים הנ"ל. ולכן העיקר לדינא שלא יעשה הפסק גדול ללכת עד לדוכן, אלא ישא כפיו בתיבה, רק שצריך לעקור רגליו מעט כשאומר רצה".

עליית ש"ץ כהן לדוכן כשיש כהנים אחרים

יא. כאמור לעיל, השו"ע (סי' קכח סע' כ) כתב "אם ש"ץ כהן, אם יש שם כהנים אחרים, לא ישא את כפיו". ובמג"א (ס"ק לא) ציין את המקור לדברי השו"ע מתשובת מהר"ם מרוטנבורג (סימן לח). אולם בהמשך דבריו כתב המג"א: "ועכשיו נהגו לישא כפיו אפילו יש שם כהן אחר, ולא ידעתי מנא ליה הא. ובנחלת צבי כתוב שסומכין על שמתפללין מתוך הסידור. ותימה, דכל הגאונים שכתבתי לא רצו לסמוך על זה. ואפשר דסבירא ליה כמו שכתב הב"ח סי' תקפ"ה בשם רש"ל, דלהטור שם שמתיר לתקוע לשליח ציבור, אם כן הוא הדין דשרי לישא כפיו אפילו יש שם כהנים אחרים. ולי נראה דזה דוחק גדול, דהא הטור סתם כאן כמהר"ם, אלא העיקר כמו שנתבאר לעיל". הב"ח רצה לדמות נשיאת כפיים לתקיעת שופר ולומר, שכשם שמותר לש"ץ להפסיק באמצע התפילה לתקוע בשופר, כך גם מותר לש"ץ להפסיק באמצע התפילה לשאת כפיים. והמג"א כתב על דבריו "דזה דוחק גדול". ובלבושי שרד ביאר שכוונתו "דנשיאות כפיים שאני שצריך לעקור רגליו". בתקיעת שופר הש"ץ עומד במקומו ותוקע, ולכן יש יותר מקום להקל ולומר שהתקיעה אינה נחשבת הפסק בתפילה, מה שאין כן עקירה ממקומו באמצע התפילה לברכת כהנים וודאי נחשבת הפסק בתפילה. ומסקנת המג"א: "לכן נראה לי דבמקום שאין מנהג לא ישא כפיו אם יש כהנים אחרים, וכדעת כל הגאונים".

ברם הפרי חדש סבר, שלש"ץ כהן מותר לכתחילה לעקור רגליו לעלות לדוכן, אפילו כשיש כהנים אחרים בבית הכנסת, כדי לא לבטל ג' מצוות עשה שמקיים הכהן כשנושא את כפיו: "יהיה דין זה ממי שיהיה אינו מחוור כלל, שכיון שהוא מובטח שחוזר לתפילתו למה יניס עצמו מלקיים שלשה עשה. ולחדש חששות רחוקות אולי יטרף, והוא מובטח בעצמו שחוזר לתפילתו, באמת זה תמוה".

המשנה ברורה (ס"ק עו) פסק להלכה כהמג"א: "כשיש כהנים אחרים לא יעקור רגליו, דהא אף במובטח [שלא תיטרף דעתו] לא שרינן אלא בדליכא כהן אחר". ובשער הציון (ס"ק סד) ציין מקור לפסק זה: "מגן

אברהם ורוב הפוסקים", והוסיף: "ודעת הפרי חדש להקל בזה כשמובטח אף ביש כהנים אחרים, ודלא כהשולחן ערוך. **ובמקום שנהגו כוותיה אפשר שאין למחות בידם**, וכן משמע ממגן אברהם". למעשה, מצאנו מנהגים שונים בזה: בספר ארץ ישראל (רבי יחיאל מיכל טיקוצ'נסקי, סי' ב אות ב) כתב: "וכיום נוהגים בירושלים שגם אם יש כהנים אחרים, השליח צבור כהן נושא את כפיו וישראל מקריא". אולם בכף החיים (ס"ק קיז) הביא את המגן אברהם וכתב: "וכן המנהג פה עיר קודשינו ירושלים ת"ו כשיש כהנים אחרים אין השליח צבור כהן נושא את כפיו". וכן בספר אורחות רבנו (ח"א עמ' 10) מובא שאצל החזון איש והגר"י קנייבסקי [הסטייפלער] נהגו כשיש כהנים אחרים שהש"ץ אינו נושא כפיו וגם אינו מקריא אלא אחר מקריא. ובספר הליכות שלמה (תפילה פרק י' סע' ז) הביא כי לדעת הגרש"ז אויערבך: "ש"צ כהן, אם יש שני כהנים מלבדו, טוב שימנע מלישא את כפיו". ומאידך בשו"ת אבני דרך (סימן נא) כתב ידידי רבי אלחנן פרינץ ששמע מרבי שמחה הכהן קוק, רבה של רחובות, ששאל את הגרש"ז אויערבך האם כשהוא ש"ץ עליו לשאת את כפיו, והורה לו שישא כפיו אפילו נמצאים בבית הכנסת כהנים אחרים.

תשובות רבי אברהם יפה שלזינגר ורבי צבי שכטר

יב. בזמנו שאלתי את ידידי רבי **אברהם יפה שלזינגר**, אב"ד ג'נבה, כיצד ינהג הש"ץ הכהן בנדון דידן, ונתכבדתי בתשובה מפורטת, שראתה אור בספרו שו"ת באר שרים (מהדורה חדשה או"ח ח"א סימן סג), והנני מביא חלקים מתשובה זו:

ערש"ק בהר תשס"ג לפ"ק

אל מע"כ ידידי איש בריתי

הנגיד המפואר בש"ט כש"ת הרב ר' **צבי רייזמן** שליט"א

מחבר ספרי רץ כצבי בעיר לוס אנג'לס

אחדשה"ט באה"ר ובלונ"ח

עתה באתי במה שנועצת בי בימים אלו דרך הטלפון, בהא דש"ץ חזן באחד הבתי כנסיות בעירכם אשר הוא כהן, וכדרכם מתפללים החזנים על הבימה באמצע בית הכנסת. והרב בקהילתו התיר לו לישא כפיו הגם דהוא ש"ץ, וכפי שהבנתי מתוך דבריו התיר לו לעלות לדוכן במקום עמידת הכהנים הנושאים כפים, האם יאות הדבר. ומתוך כך רצונך לדעת מה הוי דינא באם נתיר לו לישא כפיו במקום בו הוא עומד בתפילתו, ואז יצא שמחצית הקהל יהיו כעם שאחורי השדות. ולומר להם שכולם ירדו לאחוריהם, דבר קשה ומוזר הוא. וכן מאי הוי דינא באם הוא כהן יחידי חוץ מעוד כהן, האם בכהאי גוונא גם כן שייך היתר זה.

הנה בעת שיחתי עמך אמרתי על אתר, שלדעתי ובעיני הוראה זו של אותו רב תמוהה מכל צד. היות ולהתיר מחד לחזן להלך באמצע חזרת הש"ץ ממקומו על הבימה עד למקום ארון הקודש מקום נשיאת כפים של שאר הכהנים, אינו מן השורה כל כך. ולהתיר לו מאידך להישאר על מקומו ורק יהפוך פניו לחלק מן הקהל ממחציתו והלאה, גם זה אינו מן השורה. ולהסדיר שכל הקהל ירד מלמעלה למטה, גם זה דבר זר לחלוטין. ולומר דאפילו לא נתחשב בכך, והוא יעמוד על מקומו וישא כפיו, ושאר הכהנים ישאו כפיהם במקומם הרגיל, גם זה אינו עולה יפה. ואפילו באם יש רק כהן אחד במקום הרגיל לשאת כפים, והוא החזן ישאר על

הבימה וישא כפיו, גם בזה אני רואה דבר זר. כך שלענ"ד בכהאי גוונא דהש"ץ החזן מתפלל על הבימה והוא כהן, עדיף שלא ישא כפיו, דשב ואל תעשה עדיף. וזה לענ"ד שורת ההלכה שעל פיה יש להתנהג [ובהמשך דבריו דן בארוכה בדברי הפוסקים המובאים לעיל]. מאידך באם בנידון דידן היה המקרה שהחזן הוא כהן יחידי, אז יש להורות כיום שמתפללים בסידורים ואין חשש של תיטרף דעתו, שיעלה לדוכן למקום עמידת הכהנים, ושם ישא כפיו ויחזור לשים שלום, כמבואר במשנ"ב סקפ"א וכף החיים שם אות קכ"ה. ויוכל לחזור למקומו כדי לסיים שים שלום, כמבואר בכף החיים שם אות קכ"ד.

וכמובן המקריא יהיה אחר מן הציבור, כמבואר בשו"ע סעי' כ"ב. אך כק"ז מרן רבינו בעל הלבושים כתב שם סעיף כ' דהטעם שלא יקריא הכהן אלא ישראל דלא יחשבו שהוא כהן פגום. ולכן לפי דעתו שם בסעי' כ"א, אין ממש מעכב דבר זה מי מקריא, עי"ש [בדברי הלבוש שכתב שאם אין ישראל שיכול להקריא, יכול הכהן להקריא]. ובגלל כן חושבני דבאם עסקין בחזן בית הכנסת שברכת כהנים היא חלק מן החזנות שלו, באם רוצה הכהן הש"ץ להקריא הברכות, הרשות בידו.

בברכת שים שלום טובה וברכה לך ולכל הנלווים עמך

אברהם יפה שלזינגר

לדעת הרב שלזינגר, ש"ץ כהן יחיד בבית הכנסת רשאי לעקור את רגליו לעלות לדוכן ולשאת שם את כפיו, ולחזור לאחר מכן למקומו בבימה לומר את ברכת "שים שלום". אולם בבית הכנסת בית יעקב בלוס אנג'לס, שבו עולים לדוכן כהנים אחרים מלבד הש"ץ הכהן, עליו להישאר במקומו ולא לשאת כפים, אלא שהוא יכול לשמש כמקריא את ברכת הכהנים.

נוכל להוסיף נופך בדבריו על פי מה שכתב בכף החיים [לעיל אות ה] בשם היפה ללב שכאשר אין כהנים יש לציבור להפנות פניהם כנגד הש"ץ "כדי לקבל אור העליון הנמשך בעת ברכה זו". ומעתה למרות שהכהן הש"ץ אינו נושא כפים בפועל אבל יש לו חלק במה שהציבור "מקבל אור עליון" בברכת הכהנים על ידי מה שהוא מקריא את פסוקי הברכה.

בניגוד לדעתו של הרב שלזינגר, ידידי רבי צבי שטר, מראשי ישיבת רבנו יצחק אלחנן בניו יורק, נשאל על ידי רב בית הכנסת בית יעקב, הרב שמואל וייל, כיצד ינהג הש"ץ הכהן, ופסק שהש"ץ רשאי לעקור ממקומו לאחר שיסיים את ברכת "ולך נאה להודות" ולהצטרף לשאר הכהנים בנמצאים על הדוכן, כדי לברך שם את ברכת הכהנים. והוסיף שלאחר סיום ברכת הכהנים, ישאר הש"ץ הכהן במקומו על הדוכן ויאמר שם את ברכת "שים שלום", וכן את הקדיש שלאחר מכן, ורק אחר כך יחזור למקומו הקודם על הבימה.

סוף דבר: כאשר כהן משמש כש"ץ על הבימה, ומקום נשיאת הכפיים הא על הדוכן, התשובה לשאלה האם רשאי לעקור ממקומו ולעלות לדוכן תלויה בהימצאות כהנים אחרים בבית הכנסת ובדעות הפוסקים שנתבארו לעיל:

• **כאשר הוא הכהן היחיד בבית הכנסת** - הרדב"ז, ר"ח פלאג'י הבן איש חי וילקוט יוסף סברו, שאם הוא בטוח בעצמו שיחזור לתפלתו בלא טירוף הדעת, וכל הציבור יכול להגיע ולעמוד לפניו, עליו להישאר במקומו כשפניו אל ההיכל וישא כפיו. אבל אם אינם יכולים לבוא להתברך פנים אל פנים מולו, מותר לו לעקור את רגליו ולעלות לדוכן כדי שלא תתבטל נשיאות כפיים מאותה תפילה. אולם האור לציון סבר שבכל מקרה, עליו לעקור רגליו לעלות לדוכן ולברך את ברכת הכהנים.

• **כאשר יש כהנים אחרים בבית הכנסת** - הכרעת המשנה ברורה כהמג"א שלא ישא כפיו. ויחידש רבי אברהם יפה שלזינגר שהכהן הש"ץ שאינו נושא כפיים רשאי להיות המקריא את פסוקי ברכת הכהנים.

אך אם נמצא במקום שנוהגים שהש"ץ הכהן נושא כפיים גם כשיש כהנים אחרים "אפשר" שאין למחות בידם, ורשאי הש"ץ הכהן **לעקור ממקומו** לעלות לדוכן ולשאת כפיים, ואכן מצאנו מנהגים שונים בזה. וכן הורה בנדון דין רבי צבי שכטר, שהוסיף שלאחר סיום ברכת הכהנים, ישאר הש"ץ הכהן במקומו על הדוכן ויאמר שם את ברכת "שים שלום", וכן את הקדיש שלאחר מכן, ורק אחר כך יחזור למקומו הקודם על הבימה.

אך עדיין לא מצאתי מקור למנהג בבית הכנסת בית יעקב, שכאשר יש כהנים אחרים הש"ץ **נשאר במקומו** ונושא כפיים, וצ"ע.

אמנם מנהג חסידי סאטמר בוילאמסבורג, שהכהנים נשארים במקומם ואינם עולים לדוכן, מושתת ככל הנראה על שיטת הפוסקים [לעיל **אות ח**] שהעליה לדוכן לא מעכבת. ובשל כך, מפאת הדוחק הגדול, הכהנים נשארים לעמוד במקומם ונושאים שם כפיים.

ומאידך, בבית מדרשו של האדמו"ר מליובאוויטש בקראון הייטס, יתכן שההקפדה שכל הכהנים יעלו לדוכן לשאת כפיים, למרות הדוחק העצום, נובעת מהחשש שהעליה לדוכן היא לעיכובא.